

BALLA ZSÓFIA
AȘA CUM TRĂIEȘTI

BIBLIOTECA KRITERION

apare sub îngrijirea lui Domokos Géza

BALLA ZSÓFIA

AȘA CUM TRĂIEȘTI

Versuri

În românește de
AUREL ȘOROBETEA

Cuvînt înainte de
GRETE TARTLER

EDITURA KRITERION

București, 1983

Balla Zsófia

A dolgok emlékezete, Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1968

Apokrif ének, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971

Vízláng, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975

Második személy, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980

Kolozsvári táncok, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1983

Cît de ciudat se văd, de la bordul acestor poeme, deopotrivă înălțimile și pămîntul. S-ar spune că Balla Zsófia mai crede în dialogul dintre Vis și poezia politică, socială. S-ar spune că în versurile ei trăiesc mai multe feluri de realități, subiective și obiective, care nu se exclud unele pe altele. Fără să se refugieze în experiențe de laborator, fără să încerce zboruri „de avangardă” (în sensul superficial al cuvîntului) — însă de avangardă în sensul modernității durabile, cucerite, „echipajul” ei (intuiția și luciditatea) ne face părtași la o trăită pledoarie pentru necesitatea poeziei, pentru importanța actului de creație care dă adevărata viață cuvintelor, care păstrează astfel în viață o limbă națională, care „naște” unicate, experiențe irepetabile. Activismul continuei schimbări a raportului dintre poezie și realitate, antagonismul opunerii la orice absență a libertății, agonismul conștiinței finitudinii individului nu-i sînt străine. O saturniană sensibilitate fardează versul Zsófiiei Balla cu melancolie — în același timp însă luciditatea, ironia, cinismul chiar, o ajută să ducă pînă la capăt cunoașterea, „fructul / cu adevărat cel mai pădureț / dar unica posibilitate”. Cunoașterea de sine și cunoașterea Celuilalt, pesimismul inteligenței și optimismul voinței îi dau rezistența la Singurătate (poezia fiind cea mai intimă rezistență, cum spunea Martin Buber, la singurătatea colectivă sau de masă). Tema singurătății și a nostalgiei de comunicare cu Celălalt, motivul marionetelor care-și alătură, purtate de sfori, singurătățile, dar nu și le contopesc, alternează cu momente de „retezare” a frînghiilor, cu detașări ironice de propriul eu — ori chiar cu polemice abordări ale alterității. Invitația la călătoria într-al cincilea element e în același timp o invitație la trăirea cu ochii deschiși în concret, în palpabil. Această violentă suprapunere a unui înțeles polemic, protestatar peste altul metafizic pare a fi principalul contur al poemelor Zsófiiei Balla.

Un al doilea contur, ca un „corp astral” împrejurul cuvintelor, e permanentul recurs la Muzică. Desigur, e hazardată interpretarea unui autor prin evocarea formației sale: de multe ori scriitorul, dacă se întîmplă să fie bun cunoscător și al unui alt domeniu, face chiar eforturi să scrie, anume, „altceva” — spre a nu fi numit muzician-poet, actor-poet etc. Dar această poetă-poetă demonstrează prin toate volumele ei că vede și în înșiruirea cuvintelor „o melodie al cărei text e alcătuit de univers” (cum spunea, despre muzică, Schopenhauer). Depășirea individuației, trecerea spre Celălalt și astfel spre Tot, spargerea granițelor-de-sine, călătoria într-o „altă existență”, toate acestea se fac mai lesne cu ajutorul

muzicii, limbaj direct, esențial, scurt-circuit care arde etapele ducînd ca un fulger dincolo de lumea sensibilă. Poemele Zsófiiei Balla conțin acea permanentă tensiune, diferențe de atmosferă ce par create de modul major sau minor, disonanțe dure-roase sau armonii care încearcă „rezolvarea”, imitații, variațiuni, leitmotive, dezvoltări, modulații. Lupta dintre orgoliul și capacitatea de suferință, între solitudine și altruism, senzualitate și puritate, e transpusă într-o grafie specială, amintind mai degrabă de contrapunct decît de poezia concretă. Poeme ca Zone, Responsorialis, Împletitură, PaterNoster implică un permanent joc între două planuri, între două voci. Grafia aduce uneori un vers subliniat, altul nu, precum în poemul închinat lui Béla Bartók, sugerînd probabil tot contrapunctul sau acel dialog al nuanțelor obișnuit la orgă și în general la preclasici, Terassendynamik: trecerea bruscă de la forte la subito-piano, repetarea (reflec-tarea) temei într-un ecou. La rîndul lor, ritmurile dau un corp diferitelor sonorități, preexistîndu-le parcă. Ciclul În mlaștina lui Noiembrie atestă o bartókiană cunoaștere a folclorului, aduce formule vrăjitorești, incantații și jocuri de cuvinte amintind descîntecele, acea energie vitală conținută de fiecare vocală, gata parcă mereu să depășească limitele, să se răzbune, să-l năucească pe poetul ucenic-vrăjitor (Sabat). Alteori sonoritățile sînt foșnitoare, insidioase. Printre plante putrezind, printre transparent-zumzăitoare insecte, „violoniști în frac zboară”, se aude un „ison despre Iason”, iar atenția, „scrutătoare gelatină”, surprinde o realitate trepidantă, o întrefesere de fapte și trăiri în permanentă mișcare, ce dau impresia că poeta parcă nu-și poate ține corpul și sufletul la un loc, că simte mereu nevoia să se dezvolte în altceva, să împlinească ceva.

Înpeisajul actual al poeziei, traducerile lui Aurel Șorobetea, atît de calde și de viu colorate, dezvăluie prin Balla Zsófia o personalitate care nu poate fi ușor afiliată nici unui „curent”, dar care dă impresia că le cunoaște pe toate: un personaj complex, care știe să împace subiectivitatea cu operativitatea pe care și-o propune poezia modernă, o „vrăjitoare” care încredințează cuvintelor puterea de a modela acel „spațiu în care trăim”: de la concentrările laconice la jocurile de cuvinte ori la discursul plin de curaj, formele pe care le îmbracă poezia Zsófiiei Balla au o sclipire de „spadă trasă”: tăișul rectitudinii morale care nu se mulțumește cu propria neputință, ci, după sfatul lui Enzensberger, „mărește măcar c-o centimă / minia din lume — măcar cu un gram”. Serioasa cultură filozofică și poetică pe care se sprijină acest talent reductibil nu face decît să mărească — și nu să atenueze — misterul și imprevizibilitatea poemelor.

Cît de ciudat se văd, de la bordul acestor pagini, deopotrivă înălțimile și pămîntul! Ajungem și noi, călătorii, să credem că dialogul între Utopie și Realitate mai este posibil.